

Na str. 272 sa tvrdí, že kantovci zneužívali slovo „objektív“, čo prekladateľ prepísal jednoducho z maďarčiny; má byť „objektívny“.

A napokon na str. 280 sa hovorí: „I keď sa tu Lenin vyjadruje „heglovským“ jazykom, neverím, že by ho niekto rozumel tak, že uznáva heglovskú „ideu“, ale „absolútnu Ideu“. Ide pravdepodobne o tlačovú chybu, veta však stráca smysel, ba dostáva práve opačný smysel. Má byť: „I keď... uznáva heglovskú „Ideu“ alebo „absolútnu Ideu“. (Orig. str. 296.)

Toto nemá byť, prirodzene, soznamom všetkých chýb, neporovnával som preklad s originálom slovo za slovom, vybral som len tie, ktoré robia slovenský text nesrozumiteľným alebo celkom nesprávnym. V každom prípade je veľká škoda, že taká užitočná a potrebná kniha stráca nimi na cene.

S. Felber

A. P. GAGARIN, AMERICKÁ BURŽOÁZNA FILOZOFIA A SOCIOLOGIA V SLUŽBÁCH IMPERIALIZMU.

Moskva, Gospolitizdat, 1951. Strán 115.

Kniha A. P. Gagarina je venovaná odhaleniu ideologických prisluhovačov amerických imperialistov — predajných filozofov a sociologov, pokúšajúcich sa „teoreticky“ zdôvodniť reakčnú agresívnu politiku USA, otráviť vedomie ľudových mäs jedom rasizmu, kozmopolitizmu a kňazúrstva. Kniha odhaľuje spojitost americkej buržoáznej filozofie a sociologie s agresívnou politikou amerického imperializmu, poukazuje na hanebnú úlohu diplomovaných agentov Wall Streetu, ktorí sa stali aktívnymi propagátormi vojny a nenávisťi ľudstva.

V prvej kapitole knihy sa podáva charakteristika USA ako strediska medzinárodnej reakcie a zástity imperializmu. USA sa staly Mekkou súčasných reakcionárov. Tu našli prístrešie a pomoc anglický idealista Whitehead, novokantovci, ako Kroner, husserlovci i novomachisti na čele s vodcom viedenského „filozofického krúžku“ Carnapom, tzv. sémantikovia podľa vzoru zbeha, poľského grófa Korzibského, ruskí belogvardejskí „teoretici“, ako P. Sorokin a trockistický provokatéri.

Títo americkí filozofi a sociologovia, nech sa už radia ku ktorémukoľvek smeru, sledujú vo svojich pseudovedeckých „prácach“ a tvrdeniach v podstate jeden cieľ: pomocou „filozofických“ argumentov presvedčiť masu o osudovej nevyhnutnosti neodvratnosti tretej svetovej vojny. Niekedy však odhadzujú masku a vystupujú vo svojej priam zverskej podobe. Charakteristický je v knihe uvedený výrok Nienca, rektora univerzity mesta Tampa (štát Florida): „Domnievam sa, že sa musíme pripravovať na vojnu, spravujúc sa zákonom džungle. Každý sa musí naučiť umeniu zabíjať... Nesmie existovať nijaké obmedzenie vo výbere metód alebo zbraní ničenia... neodporúčal by som robiť opatrenia, ani čo sa týka nemocníc, škôl, kostolov alebo jednotlivých skupín civilného obyvateľstva“ (41).

Osobitná kapitola knihy je venovaná odhaleniu rasizmu, tejto najrozšírenejšej odrody americkej imperialistickej filozofie a sociologie. Rasizmus v USA — to nie je len „teória“, ale aj krvavá neľudská prax, najcynickejší prejav smutne presláveného „amerického spôsobu života“. Americký imperializmus, ktorý začal vojnou so Španielskom a obsadením Filipín epochu imperialistického rozdelenia sveta a úsilie vydierať koloniálne a polokoloniálne národy, ešte r. 1901 ústami senátora Beveridgea vyhlásil rasizmus za svoju oficiálnu doktrínu: „Boh nepripravoval mnohé roky anglosaské a teutónske národy na to, aby sa oddávaly neplodnému sebaopozorovaniu a sebaobdivu. Nie! Stvoril nás pánmi, organizátormi sveta... a z našej rasy označil nás, Američanov, za vyvolený národ“ (30).

Na obsiahlom faktovom materiáli odhaľuje A. P. Gagarin fašistickú podstatu rasových

„teórií“ súčasnej americkej buržoáznej sociologie. Jeden z jej vodcov, Bogardus, vo svojej knihe *Imigrácia a rasový problém* snaží sa dokázať, že národy sa odlišujú svojimi psychickými znakmi. Za „rasove plnohodnotných“ sa samozrejme vyhlasujú jedine Anglosasi a všetky ostatné národy vyjadrujú len rozličné stupne rasovej „neplnohodnotnosti“. Iný rasista, D. Berma, jeden z „teoretikov“ fašistického Ku-Klux-Klanu žiada pokladať za „rasove neplnohodnotných“ všetkých Američanov, ktorí majú čo i len 1/64 černošskej krvi.

Americkí rasisti sú „teoretickými“ inšpirátormi nesmyselných nárokov amerického imperializmu na svetovládú. Napr. v knihe Ch. Cohna *Idea nacionalizmu* sa všemožne vychvaľujú „prednosti“ anglosaskej rasy, propaguje sa „americký spôsob života“, myšlienka organizácie svetového panstva a svetovej vlády na čele s USA. Tie isté myšlienky, ale ešte v bežnejšej forme rozvádza trockistické skrotené zvieratko, lžisociolog a šarlatán B. Bernchen vo svojich knihách *Boj o svetové panstvo a Katastrofa komunizmu*, v ktorých úpenlivo kvili o nevyhnutnosti atomovej, chemickej a bakteriologickej vojny proti SSSR a ľudovodemokratickým krajinám.

U zdrvujúcej väčšiny amerických buržoáznych sociologov a politikov rasizmus úzko súvisí s kozmopolitickými táraninami o „Svetovej ríši“ alebo o Spojených štátoch sveta. Tieto táraniny „podopierajú“ geopolitikou — fašistickou pavedou — ktorú teraz americkí imperialisti prijímajú za svoju zbraň. A. P. Gagarin demaskuje Speckmanove „práce“, u ktorých sám názov hovorí za seba: *Americká stratégia vo svetovej politike, Zemepis svetového zriadenia*.

Rasizmus, kozmopolitizmus a geopolitika — to je komplex myšlienok, vyjadrujúcich agresívnu a reakčnú podstatu amerického imperializmu. Možno sem ešte zaradiť malthusovské recepty na násilné snižovanie počtu obyvateľstva pre boj s neuhmi kapitalizmu. Typickým predstaviteľom tohto neľudského smeru je americký sociolog Vogt, ktorý vo svojej ohavnej knihe *Cesta k spáse* hlása „účelnosť“ vykynoženía celých národov, ktoré sú podľa neho „neplnohodnotné“.

V recenzovanej knihe sa venuje aj veľká pozornosť odkrytiu reakčnej podstaty filozofických konštrukcií ideologov amerického imperializmu.

V. I. Lenin v *Materializme a empiriokriticizme* poukázal na úsilie gnozeologickej scholastiky v buržoáznej filozofii epochy imperializmu ako na jeden z hlavných príznakov jej úpadku. Na prvý pohľad sa súčasná buržoázna filozofia vyznačuje rozmanitosťou smerov, ktoré medzi sebou vedú „boj“. V podstate však všetky prepočetné školičky buržoáznej filozofie nie sú ničím iným ako obnovovaním idealistických filozofických systémov minulosti.

Autor ozrejmjuje, že všetky smery súčasnej americkej buržoáznej filozofie možno rozdeliť na objektívno-idealistické a subjektívno-idealistické. Teórie predstaviteľov objektívneho idealizmu úplne srastajú s náboženskou ideológiou a bezprostredne ich využívajú na reakčné ciele činitelia početných náboženských organizácií USA, najmä katolícki kňazi.

Americká buržoázna filozofia, otrášená už dávno vzrastajúcou bezmocnosťou, obracia sa ustavične do minulosti a pokúša sa oprieť o rôzne formy idealistickej filozofie a stredovekej scholastiky. Obzvlášť veľkú popularitu získal v USA tomizmus — filozofia, obnovujúca učenie stredovekého teologa Tomáša Akvinského. V USA existujú kolégiá, kurzy, akadémie „svätého Tomáša“, vedú sa diskusie pod heslom „návrat k Tomášovi Akvinskému“.

V recenzovanej knihe sa poukazuje na príčiny širokej popularity tomizmu v USA. V učení tohto stredovekého kňaza, dôslednejšie ako v ktoromkoľvek inom učení, predkladá sa myšlienka podriadenia vedy náboženstvu na základe zdanlivej nedokonalosti ľudského rozumu a predností „božieho zjavenia“. Súčasní buržoázni ideologovia vyzdvihujú Tomáša Akvinského aj preto, že tento ideolog katolicizmu hlásal „večnosť“ triedneho rozdelenia spoločnosti na utlačovaných a vládnúcich a nevyhnutnosť podriadenia sa prvých druhým. Tomáš Akvinský bol aj fanatickým apoletom kozmopolitických nárokov rímskych pápežov na svrchovanú moc nad všetkými vládami v Európe.

Autor uvádza mnohé fakty, ktoré svedčia o tom, že medzi ultrareakčnou filozofiou súčasného katolicizmu a jeho politickou praxou existuje nie menej úzka spojitosť ako medzi rasistickými táraninami a lynčováním černochoch. Tak reakčné katolícke kruhy USA, vedené dobre známym kardinálom Spellmanom, kandidátom na pápežský stolec, sformulovaly svoje stanovisko v knihe *Človek a svet*, namierenej — ako autori sami vyhlasujú — proti „sovietskemu spôsobu života“. Súčasne sa s touto platformou rozvíja aj reakčná činnosť amerických katolíckych organizácií: špinavé klebety o SSSR a o ľudovodemokratických krajinách, rozduchavanie protikomunistickej hystérie a vojnovnej psychózy, podvrtná činnosť v profesionálnych spolkoch.

Druhým smerom objektívneho idealizmu na americkej pôde je personalizmus. Treba poznamenať, že v recenzovanej knihe nie je podaná vyčerpávajúca charakteristika personalizmu ako filozofického učenia. „Personalizmus — píše autor — to je objektívny idealizmus, uznávajúci vieru v boha“ (56). Túto definíciu však možno použiť na ktorýkoľvek smer objektívneho idealizmu. Osobitná zvláštnosť personalizmu spočíva v demagogickej špekulácii s pojmom „osobnosť“. Personalisti tvrdia, že koreň všetkých protirečení kapitalistického sveta väzí v dušiach jednotlivých osobností, vyhlasujú náboženstvo za „zákonitú potrebu“ ľudského ducha. Aktívne propagujú idealistické tmárstvo a kňazúrstvo, vyplňujú želanie magnátov Wall Streetu.

Propagátori personalizmu — to sú horliví podporovatelia fašizmu. Personalisti Brotmann a Flewelling boli svojho času nadšení Hitlerom ako „osobnosťou árijskeho typu“. Flewelling, jeden z najaktívnejších zastancov imperialistickej politiky USA, vyhlásil: „Dnešná civilizácia sa alebo musí stať kozmopolitickou, alebo musí zahnúť. Svet sa stal prietnym pre západ a príliš priestranným pre východ“ (57).

Personalisti, šíriac nábožensko-mystické myšlienky, využívajú niektoré uzávery, výsledky vedeckých objavov, prekrútené predstaviteľmi „fyzikálneho idealizmu“. Autor charakterizuje „vedeckú“ činnosť buržoázných vedcov, stúpenecv personalizmu, podobných Milnovi, ktorý si za epigraf do svojej knihy *Relatívita, gravitácia a štruktúra sveta* zvolil text z biblie: „Na počiatku stvoril Boh nebo a zem.“

Autor vychádzajúc z kritiky fyzikálneho idealizmu, ktorú podal V. I. Lenin v knihe *Materializmus a empiriokriticizmus*, ukázal, že „boj súčasných predstaviteľov fyzikálneho idealizmu“ uberá sa tým istým smerom ako na začiatku XX. stor. (59).

Pokusy zneužiť vedecké fakty, falšované reakcionármi, ešte viac charakterizujú nespočetné odrody subjektívneho idealizmu v USA. Najrozšírenejšou z nich je pragmatizmus, ktorého reakčno-fideistickú podstatu odhalil už V. I. Lenin. Súčasní americkí pragmatisti, odmietajúc objektívnu pravdu, stotožňujú ju s prospechom, výhodnosťou. To im umožňuje vyhlásiť za pravdu všetko, čo je výhodné pre amerických businessmanov: náboženstvo, násilie, vojnu. Najznámejším predstaviteľom súčasného amerického pragmatizmu je John Dewey. Tento patriarcha amerického idealistického tmárstva nazval svoju odrodu pragmatizmu inštrumentalizmom a všetkými možnými spôsobmi ospevuje prednosti americkej atomovodolárovej „demokracie“.

Autor knihy správne podotýka, že pragmatisti, kladúc znamienko rovnosti medzi pravdu a prospešnosť, ospravedlňujú subjektivismus, ľubovoľu vo vysvetľovaní pravdy a umožňujú reakcionárom ľubovoľne falšovať vedu, ľubovoľne klamať, nazvať hocijakú klebetu pravdou, len keď je výhodná gangsterom a businessmanom (79). Súčasne však A. P. Gagarin dostatočne nezdôrazňuje typicky americkú povahu pragmatizmu. Nehovorí napr. o voluntarizme, ktorý hlásali pragmatisti ako subjektivistické „zdôvodňovanie“ agresívnosti amerického imperializmu, ktorý vo svojom úsilí o svetovládu nebral ohľad na objektívne zákonitosti historického vývinu.

V recenzovanej knihe sa nevenuje dostatočná pozornosť kritike pozitivistickej filozofie, reakčného filozofického smeru, ktorého teoretickými prameňmi sú subjektívny idealizmus,

Berkeleyho a Humov agnosticizmus. Pozitivismus je v americkej buržoáznej filozofii značne rozšírený. Americkí pozitivistí vyhlasujú takmer na každej stránke svojich písáčiek, že uznávajú iba „skúsenosť“, iba „vedu“. Avšak ich vysvetľovanie vedy ako pravidiel, ktoré neodrážajú povahu a vlastnosti materiálneho sveta, odhaľuje ich ako zatvorených nepriateľov vedeckého poznania. „Čím viac poznávame — tým menej vieme“ — vešia pozitivistickí mudrci, snažiaci sa sterilizovať vedu, otráviť jedom agnosticizmu výsledky súčasnej prírodovedy, prekrútiť vedecké fakty, aby ich prispôbili záujmom monopolového kapitálu. Na základe toho je agnosticizmus základnou zbraňou v boji pozitivistov proti materializmu. Agnosticizmus široko otvára dvere fideizmu, fakticky likviduje vedu, podriaďuje ju náboženstvu, hlásajúc bezmocnosť ľudí voči prírode. Žiaľbohu, autor neodkryl reakčnú podstatu agnosticizmu, zmienil sa o ňom len zbežne.

Zrejmým nedostatkom recenzovanej knihy je aj to, že niet v nej kritického osvetlenia iracionalizmu, ktorý je veľmi rozšírený aj na americkej pôde. Živočišny strach buržoázie pred nevyhnutným zánikom, jej kľčovitú úsilie predĺžiť svoju existenciu, oddialiť nástup socializmu núti jej ideologov zamietajúc zákonitý pokrokový charakter historického vývinu. Odtiaľ hlásanie iracionalizmu, bezmocnosti rozumu pri poznávaní skutočnosti.

Za dôležité opomenutie treba pokladať aj to, že sa autor kriticky nezmienil o teraz veľmi rozšírenej odrode pozitivistckej filozofie, o tzv. sémantike. V knihe, demaskujúcej súčasnú americkú filozofiu, bolo by veľmi dôležité zastaviť sa pri tomto druhu subjektívneho idealizmu, ktorý sa snaží falšovať najdôležitejšie otázky filozofie idealistickou falzifikáciou jazyka. Podstata tejto „teórie“ spočíva v tom, že sa jazyk neskúma ako prostriedok obcovania medzi ľuďmi, ako nástroj myslenia, odrážajúci a poznávajúci objektívny svet, ale ako systém znakov, ktoré nemajú nijaký vzťah k reálnemu, objektívnemu svetu a ktoré vyjadrujú len vnútorný stav subjektu.

Ako všetci pozitivistí aj sémantikovia sa vydávajú za odporcov „metafyziky“ a za horlivých zastancov vedy, v skutočnosti sa však snažia podkopať dôveru k poznávacím možnostiam logického myslenia, ktoré používa všeobecné pojmy, vedecké abstrakcie. Sémantikovia, ktorí sú v podstate iracionalistami, snažia sa objasňovať také všeobecné pojmy, ako „práca“, „kapitál“, „sloboda“, „pokrok“, „vlast“, „národ“ abstrakciami, ktoré nič nevyjadrujú. Toto všetko potrebujú na to, aby presvedčali pracujúcich, že všetky sociálne nešťastia korenia v nedokonalosti jazyka. Na „základe“ toho navrhujú ako kvalitatívne nový prostriedok proti ekonomickým krízam „nezamestnanosti a iným neduhom kapitalizmu... reformu jazyka.

Odhaľovať sémantickú filozofiu je tým nevyhnutnejšie, že je jednou z najaktívnejších foriem súčasnej imperialistickej ideologie. Sémantickí tmári sú horliví sluhovia imperialistov. Útočia napr. na predošlú buržoáznu idealistickú filozofiu, že „sa uchyľovala do veže zo slobovej kosti“. Sémantikovia chcú týmto zdôrazniť, že účasť buržoázneho idealizmu v reakčnej politike vládnúcich tried nebola na dostatočnom stupni a usilujú sa celou svojou činnosťou vyplniť túto „medzeru“.

Pocit neuspokojenia vyvoláva u čitateľa kapitola recenzovanej knihy, ktorá má demaskovať ideológiu pravicových socialistov. Všeobecne správne tézy o zapredaneckej úlohe „socialistických“ nájomcov amerického imperializmu nie sú v knihe podložené dostatočným faktovým materiálom.

V poslednej obsažnej kapitole poukazuje autor na ťažký zápas amerických zastancov demokracie a mieru, na čele ktorých stojí Komunistická strana USA, proti silám reakcie, vojny a fašizmu. Komunistická strana, nehľadiac na zúrivé represálie, vedie úporný boj na ideologickom fronte, vysoko drží zástavu marxizmu-leninizmu. Národy celého sveta sa čím ďalej tým viac presvedčujú, že boj proti imperialistickým podpaľačom vojny, boj za mier, slobodu a demokraciu možno úspešne viesť len pod zástavou marxizmu-leninizmu, najpokrokovjšieho, jedine vedeckého svetonáhľadu súčasnej doby.

Kniha A. P. Gagarina vzbudila u sovietskych čitateľov (vcelku) nepochybný záujem. Poskytuje propagátorom a agitátorom prospešný materiál na odhalenie reakčnej ideologie amerického imperializmu.

Preložil J. Bodnár.

V. Sokolov

RÓZNE

ZPRÁVA O ČINNOSTI FÚ SAVU ZA ROK 1951

Generálnu líniu pracovnému plánu FÚ SAVU na r. 1951 dala konferencia slovenských filozofických pracovníkov, ktorá sa konala dňa 20. novembra 1950. Z perspektívnych úloh, ktoré postavila pred slovenskú filozofiu, vybral ústav najaktuálnejšie a doplniac ich ďalšími, vytkol si tento program:

1. Oboznamovať verejnosť sústavne so základnými výsledkami sovietskej filozofie ako nášho vzoru.

2. Prehľadné spracovanie dejín slovenskej filozofie s hľadiska historického materializmu a monografické spracovanie významných osobností a období.

3. Vydáť *Filozofický zborník* s prekladmi hodnotných prác z marxistickej filozofie a pôvodnými štúdiami.

4. Nadviazať styk s ostatnými filozofickými inštitúciami na Slovensku, predovšetkým s Katedrou dejín filozofie na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity a rozšíriť počet externých spolupracovníkov.

Plnenie týchto úloh záviselo od personálneho obsadenia a vedenia ústavu. Situácia v ústave nebola uspokojujúca ani po jednej stránke. Na začiatku r. 1951 mal ústav iba dvoch interných pracovníkov, a to Dr. Stanislava Felbera a Dr. Teodora Münza. Vo februári bola prijatá Dr. Elena Segéňová. Hlavným nedostatkom vedenia ústavu bolo, že bolo externé a že sa v priebehu roku dvakrát zmenilo. Do júna 1951 bol predsedom FÚ univ. prof. Dr. Andrej Sirácky, dočasným riaditeľom bol Dr. S. Felber, ktorý mal takmer celý rok zdravotnú dovolenku. Od júna bol predsedom ústavu doc. Dr. Lev Hanzel, riaditeľom Ladislav Szántó.

Vedenie sa nemohlo pre inostranné zaujatie patrične venovať veciam ústavu. Tak isto presuny v pracovných úlohách pôsobili rušivo na stopercentné plnenie plánu.

Výsledky práce za rok 1951 vo Filozofickom ústave sú teda tieto:

1. V rámci edície Malá socialistická knižnica pripravil ústav 11 prekladov zo sovietskej filozofie. Tlačou vyšli ďalšie tri väčšie publikácie:

Todor Pavlov, *Teória odrazu*,

Todor Pavlov, *Všeobecná charakteristika marxistickej dialektickej metódy*,

V. V. Sokolov, *Descartesova filozofia a ideologický zápas v súčasnom Francúzsku*.

2. V rámci práce na Dejinách slovenskej filozofie pripravil Dr. S. Felber obsiahlu monografiu o J. Bayerovi, ktorá vyjde r. 1952. K systematickému spracovaniu dejín slovenskej filozofie pristúpil ústav až r. 1952.

3. Ústav vydal VI. roč. *Filozofického zborníka*, ktorý prináša preklady prác význačných sovietskych autorov ako aj pôvodné články a recenzie.

4. Ústav nadviazal styk s Katedrou dejín filozofie a Katedrou marxizmu-leninizmu na FFSU. S týmito Katedrami vypracoval ústav plán tém pre štátne a diplomové práce poslucháčov. Témy vyčerpávajú problematiku dialektického a historického materializmu všeobecne aj špeciálne v jednotlivých vedných odboroch a spracúvajú aktuálne otázky výstavby socializmu u nás. Vybrané state z najlepších prác budú publikované.